

موزه گردی

رشت / گیلان

مهری شیرمحمدی

عکس‌ها:

سیدعلی میرحسینی

از دحام عکاسان اجازه نمی‌داد، او را ببینم. ۳۰ سال دوری از وطن و حالا بازگشتی دوباره، شلوغی مجلس را دو چندان کرده است. اگرچه پیش از این در کتاب «شاهکارهای فرهنگی و هنری گیلان» اثر دکتر محمدرضا خلعتبری تصویر آن را دیده بودم، ولی دیدن خود واقعی‌اش لذت دیگری دارد. هشت‌مرد ماهیگیر با چهار لوتکای چوبی، سالی‌های خود را بر آب افکنده‌اند. قایق و سبدهایشان پر از ماهی است. یکی از آن‌ها پارو می‌زند. رودخانه آن قدر ماهی دارد که قابل شمارش نیست. اردک‌ها در رودخانه شنا می‌کنند و برخی تنها سرشان از آب بیرون است. برخی از ماهی‌ها در آب شیرجه زده و تنها دمشان پیداست و چهار ایزدبانو پشت و پناه ماهیگیرانی هستند که تور روزی‌شان را در آب پهن کرده‌اند.

دو قوچ با شاخ‌های خمیده و دو شیر بالدار که همگی دمشان به شکل ماهی است حول یک دایره می‌چرخند و یک کبک دری در مرکز این دایره طنازی می‌کند.

و من در حیرت مانده‌ام که نیاکان ما در دوره ساسانی، چگونه چنین نقوش ظریفی را بر یک بشقاب نقره‌ای با روکش طلا ساخته‌اند. به نظر من حتی قلمزن‌های امروز اصفهان هم توان ساخت چنین اثر هنری با چنین دقت و ظرافت ندارند.

بی خود نیست وقتی اشیای موزه ملی ایران قصد سفر به کشورهای دیگر دارند، گل سرسبدشان «جام رشی» گیلان است.

مدیرکل میراث فرهنگی گیلان درباره این جام می‌گوید: «این شیء گرانبها به همراه سایر اشیای نفیس موزه ملی ایران، موزه رضا عباسی و موزه آبگینه و سفالینه‌های ایران، به مدت پنج سال در جمع کاروان اشیای ایرانی در «نمایشگاه هفت هزار سال هنر ایران» در کشورهای اروپایی همچون اسپانیا، هلند و انگلستان و برخی از کشورهای آسیایی همچون ژاپن و کره جنوبی به نمایش درآمده است.

این بشقاب در کاتالوگ هفت هزار سال هنر ایران به نام «شاهکارهای برگزیده از موزه ملی ایران» به قلم ویلفرید زابیل معرفی شده است.

ولی جهانی، با اشاره به نقوش پررمز و راز این شیء تاریخی می‌افزاید: «این اشکال هرکدام فلسفه‌ای دارد و هر نقش و حتی تعداد هر شکل مفهوم و نمادی دارد.

سطح داخلی بشقاب دارای نقوش برجسته با قلم زنی است. هنرمند سازنده، سطح داخلی بشقاب را مانند دریایی به تصویر کشیده که پر از ماهی، اردک و موجودات افسانه‌ای است. این نقوش به تفکیک عبارتند از تصویر ۱۸ ماهی که سه تای آن‌ها تنها دم‌هایشان در بیرون از آب تصویر شده و سر و بدنشان نشان داده نشده است. تصویر ۱۸ اردک که همانند ماهی‌ها بدن چهارتای آن‌ها درون

آب قرار گرفته و تنها سر و گردنشان در بیرون آب تصویر شده و مابقی اردک‌ها نیز روی سطح آب شناورند».

جهانی که دهه ۱۳۸۰ خود در کاوش‌های باستان‌شناسی غار باستانی روستای رشی در ارتفاعات شهرستان رودبار حضور داشت، پیرامون تفاوت این بشقاب دوره ساسانی با دیگر آثار یافت شده دوره ساسانی در دیگر نقاط ایران می‌گوید: «جام رشی یکی از اولین نمونه‌های هنر دوره ساسانی است که نقوش آن پرسپکتیو و بعد دارد. در نقوش به کار رفته در آن، از شکوه و جلال شاهان ساسانی خبری نیست بلکه زندگی و زیست توده عامه را به تصویر کشیده است. به تصویر کشیدن ماهیگیران آن هم با قایق‌هایی که اکنون نیز ماهیگیران نظیر آن را استفاده می‌کنند و تورهای موسوم به سالی یا ماشک، نشان می‌دهد هنرمند این اثر گیلانی بوده و این جام در همین منطقه ساخته شده است».

«شهرستان رودبار» روزگاری تختگاه سلطنت «آماردها» از کهن‌ترین اقوام گیلانی بوده است. گورهای سلطنتی این خاندان در تپه‌های تاریخی موسوم به «مارلیک» در سال ۱۳۴۲ توسط تیم دکتر نگهبان حفاری شد و جزو نخستین تپه‌های تاریخی حفاری شده در کشور بود. در این گورهای سلطنتی، اشیایی کشف شد که مهم‌ترین آن‌ها چهار جام‌زرین با نقوش برجسته گاوبالدار و گاو کوهاندار، قوچ، عقاب و ماهی بود. جام‌های زرین مارلیک نیز سه سال پیش از موزه ملی ایران به مدت کوتاهی به رشت آمد و در موزه باستان‌شناسی گیلان به نمایش درآمد.

حالا پس از نمایش جام‌های مارلیک، نمایش جام رشی و ۲۰۰ قلم شیء نقره‌ای دوره ساسانی کشف شده در حفاری‌های باستان‌شناسی منطقه رودبار، مهم‌ترین اتفاق فرهنگی پاسداشت هفته میراث فرهنگی در گیلان بود.

مدیرکل میراث فرهنگی گیلان در آیین رونمایی از این جام در موزه رشت، از رابزنی‌ها و تلاش‌های اداره میراث فرهنگی گیلان گفت که موجب شد پس از ۳۰ سال به موزه باستان‌شناسی رشت بازگردد. اما ولی جهانی، آبروداری کرد و

«جام رشی» نماد قدمت تاریخ گیلان است

دو قوچ، دو شیر بالدار یک کبک دری

